

УДК 316.35.01

ГРУПОВІ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДО ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ ТА КОНСТРУЮВАННЯ КЛАСИФІКАТОРА

І.І. Ващинська

Львівський національний університет ім. І. Франка
ircja23@rambler.ru

Розглянуто основні соціологічні підходи до вивчення ідентичностей та відмінності між ними. Здійснено спробу розрізнення групових/індивідуальних ідентичностей та конструювання класифікації за переліком певних ознак та ідентитетів.

Ключові слова: ідентитет, ідентифікація, індивідуальна ідентичність, групова ідентичність, конструювання класифікатора.

Ідентичність – складний феномен, який є предметом аналізу багатьох наукових дисциплін, зокрема, психології та соціології. Власне кажучи, ідентичність стала своєрідною призмою, крізь яку розглядають, вивчають та інтерпретують важливі сфери людського життя. Актуалізація ідентичності як соціокультурної проблеми спостерігається практично на усіх рівнях, зокрема на побутовому, науковому, політичному тощо. На побутовому рівні людина безпосередньо чи опосередковано входить до найрізноманітніших соціальних груп, що змушує її щоразу ідентифікувати себе. З переходом до постмодерного типу суспільства зростає рівень саморефлексії з метою кращої орієнтації у швидкозмінних ситуаціях. На науковому рівні проблема ідентичності викликала зацікавлення у прямій залежності від суспільно-політичних змін та культурно-історичного контексту. І, нарешті, політичний рівень, на якому відбуваються вдалі, менш вдалі та зовсім невдалі спроби теоретизування навколо зазначеної проблематики з метою впливати та маніпулювати національними почуттями громадян.

***

Отже, термін “ідентичність” (лат. *identificare* – ототожнювати) “у широкому розумінні визначається як співвідношення суб’єкта із самим собою” [1, с. 344]. Зацікавлення феноменом ідентичності припадає на другу половину XIX – поч. XX ст. у межах двох соціогуманітарних наук – психології та соціології. Найперші розробки цього терміна відносять до школи психоаналізу. У науковий обіг поняття запровадив американський соціальний психолог Е. Еріксон у 50-х рр. XX ст. У рамках еріксонівської концепції ідентичності принципову роль відіграє фрейдівське поняття Его (Я). Тому понятійним еквівалентом індивідуальної ідентичності виступає Его-ідентичність як суб’єктивне відчуття індивідом своєї тотожності і безперервності [2, с. 228]. Варто зазначити, що, на відміну від класичного психоаналізу, який акцентував увагу на внутрішньо-особистісних характеристиках

індивіда, Е. Еріксон відзначає вплив соціокультурного середовища на формування ідентичності. Загалом особливістю психологічного підходу є те, що формування ідентичності особистості розглядається крізь призму її психологічних характеристик, а головний акцент робиться на індивідуальному досвіді.

Соціологічні підходи до визначення ідентичності умовно поділимо за хронологічним критерієм на модерні та постмодерні. Зауважимо, що спільна особливість соціологічних підходів полягає у спробі пояснити вплив соціального на конструювання індивідуальних та колективних ідентичностей. Перші розробки проблематики ідентичності належать представникам інтеракціоністського напрямку у соціології Дж. Мід та Ч. Кулі. Вони наголошують на тому, що ідентичність є явищем соціальним, яке виникає та підтримується завдяки процесам взаємодії (інтерації) людей з найближчим оточенням. А сам індивід усвідомлює власну ідентичність лише у тому випадку, коли споглядає себе з позиції іншого, співвідносить власні уявлення з поглядом “значимих інших”. Не менш відомою є “драматургічна концепція” людини І. Гофмана [3, с. 187–246], який акцентує увагу на збільшенні ваги короткочасних контактів людей між собою і вбачає двоїстість індивіда з одного боку як істоти індивідуальної, носія певних психобіологічних властивостей, “виконавця”, а, з іншого, – як істоти соціальної, носія певного образу чи іміджу, “характеру”(за визначенням дослідника). Дослідження шляхів конструювання ідентичності присутні у працях представників феноменологічної соціології, зокрема П. Бергера та Т. Лукмана [4]. Вони акцентують на тому, що світ особистості – двоїстий: з одного боку – це суб’єктивний індивідуальний світ, сконструйований на основі накопичених у процесі соціалізації знань та досвіду, з іншого – світ соціальний, який вже існував до появи людини у ньому і в межах якого вона себе пізнає.

Варто зазначити, що від початку актуалізації проблеми ідентичності вона розглядала як фіксовану сутність, притаманну певній особі чи спільноті. Але сьогодні (з позиції постмодерних підходів) поняття ідентичності дедалі рідше утримує в собі стабільне ядро. Натомість сучасне бачення полягає у тому, що ідентичність не є сутністю, а радше належить до сфери цілеспрямованої діяльності та позиціонування [5]. Саме тому сьогодні зникає логічне запитання з приводу того, чи ідентичність вважати сталою сутністю, чи динамічною конструкцією. Більшість сучасних соціологічних підходів уникають так званого есенціалістського трактування вказаного феномену, у межах якого ідентичність розглядають як стійку гомогенну сутність. Сьогодні перевага – на боці конструктивістських підходів, які сприймають ідентичність індивіда як об’єкт постійних перетворень та змін. На цих позиціях наполягають такі відомі дослідники як З. Бауман, Р. Брубейкер та Ф. Купер, Е. Лакло та Ш. Муфф та ін. Характеризуючи головні ознаки сучасного суспільства, відомий британський соціолог З. Бауман [6, 7] вказує на те, що для сучасної людини не стільки важливим є процес набуття ідентичності, як те, яку саме ідентичність обрати, аби почуватись комфортно і до певної міри стабільно, а також як зуміти вчасно

переобрати іншу ідентичність за умови втрати цінності попередньою. Дещо з іншої позиції розглядають цю проблему Р. Брубейкер та Ф. Купер [8]. Вони звертають увагу на семантичну двозначність поняття “ідентичність”, а також на зв’язок з ідеєю незмінності, що, на їхню думку, не підходить для процесуального аналізу, який автори відстоюють. Основна ідея їхнього підходу полягає у тому, щоб запропонувати менш дискусійні дефініції для означення тих процесів, які зазвичай об’єднують терміном “ідентичність”. Ще один підхід до цієї проблематики розвивається у межах сучасних теорій дискурс-аналізу. Представниками одного з напрямків є Е. Лакло та Ш. Муфф [9]. Згідно з їхньою теорією, ідентичність (як колективна, так й індивідуальна) – це результат випадкових дискурсивних процесів, частина дискурсивної боротьби. Прихильники дискурсивної теорії наголошують на тому, що суспільство та ідентичність – гнучкі та мінливі об’єкти, які неможливо повністю зафіксувати. На відміну від модерних підходів, представники дискурс-аналізу не вважають, що ідентичність є стійкою; для них суб’єкт – завжди фрагментований, розщеплений на декілька частин, а його позиція не формується лише в один спосіб чи одним дискурсом; натомість різні дискурси приписують йому різні позиції. Отож кількість теоретичних підходів до вказаної проблематики є достатньою для того, щоб створити науковцям простір для вибору того чи іншого напрямку.

З’ясувавши основні теорії ідентичностей, необхідно звернути увагу на семантику понять “індивідуальна”, “соціальна”, “групова” ідентичності та відмінності між ними. Ці поняття не є синонімічними. *Індивідуальна* ідентичність передбачає усвідомлення певних (специфічних) особистих якостей, життєвий досвід людини, що ніби застигає у цих відносно особливих характерних рисах. Вона втілена у “самості”, однак є немислимою поза соціальним світом інших людей. Кожен індивід є унікальним та різним, як і його ідентичності, які значною мірою є соціально сконструйованими у процесі соціалізації, соціальної інтеракції, завдяки чому індивіди визначають та перевизначають себе впродовж усього життя. У своїй праці відомий німецький соціолог Н. Еліас пропонує розрізняти особистісний та соціальний аспекти індивідуальної ідентичності [10, с. 13]. Те, що відрізняє людей, автор називає їхніми “Я-ідентичностями”, які формуються на основі індивідуальних здібностей, самоекспресії, особистого вибору; а те, що у них є спільним – “Ми-ідентичностями”, які завжди прив’язані до певних соціальних груп (сім’ї, держави, суспільства тощо). При цьому Н. Еліас зазначає, що “для найбільш розвинених сучасних суспільств характерним є те, що Я-ідентичностям приписують більшу цінність, ніж Ми-ідентичностям” [10, с. 217], тому важливо встановити баланс між цими Я-Ми-ідентичностями. Те, що оточуючі думають про нас, є не менш важливим, ніж те, що ми думаємо про себе. Недостатньо твердити про свою ідентичність, вона повинна бути визнаною “значимими іншими”.

Безперечний внесок у розвиток теорії особистості та конструювання її ідентичності зробила О. Злобіна, яка зазначає, що “для того, аби пояснити, що

відбувається на рівні суспільства, важливо зрозуміти й те, що відбувається на рівні особистості” [11, с.11]. Названі Н. Еліасом “Я-Ми-ідентичності” дослідниця пропонує означити діадою “Я-соціальне” і “Я-психологічне”, які є нероздільними складовими єдиного цілого. Зазначимо, що індивідуальна ідентичність не зводиться виключно до “Я-концепції”. Не треба забувати про двоїстість вказаного феномену: з одного боку, індивід формує власну модель, з’ясовує власну ідентичність (зазвичай на першому етапі соціалізації), а з іншого – самоотожнюється з різними групами, цінностями. Слушне зауваження з цього приводу робить київський соціолог А. Ручка [12, с. 57], який акцентує увагу на тому, що “самовизначення” індивіда та його “визначення з боку інших” є тільки суб’єктивною стороною ідентичності. А вирішальне значення мають об’єктивні передумови (територія, мова, історична пам’ять, звичаї тощо), що характеризують індивідів як представників певних соціальних груп і спільнот. На нашу думку, найбільш стійкими до змін індивідуальними ідентичностями є ті, які набуті у процесі первинної соціалізації (у ранньому дитинстві та юності), наприклад, гендерна, культурно-релігійна, етнічна тощо.

До не менш суперечливих категорій наукового дискурсу відносять поняття “*групова (колективна) ідентичність*”. Адже людина як соціальна істота характеризується не лише індивідуальною, а й груповою ідентичністю, яка пов’язана з отождненням себе з певною групою чи спільнотою. Російський психолог Г. Андреєва [13, с. 91–93] поділила групи так:

1) умовні (штучно виокремлені дослідником за певною ознакою спільноти людей – за статтю, віком, рівнем освіти, професією тощо) та реальні (кількісно обмежене об’єднання людей у спільному просторі та часі, які мають реальні стосунки);

2) лабораторні та природні;

3) великі (організовані та неорганізовані) і малі (первинні/вторинні, формальні/неформальні, референтні/групи членства).

Ми не ставимо за мету аналізувати перелічені різновиди груп з погляду психології, а зацентруємо увагу на групових ідентичностях з позицій соціології. Схожу до зазначеної класифікацію запропонував харківський соціолог О. Мусієздов [14, с. 280], який виділив “номінальні” та “реальні” групові ідентичності. До першої категорії автор зачислив ті ідентичності, що присутні в уявленнях індивідів про соціальний простір. В ідеалі вони усвідомлюються настільки, що виражаються у назвах – номінаціях. А реальні ідентичності (позиції) визначають різні практики індивідів (“практичний аспект соціального простору”) незалежно від того, наскільки чітко вони усвідомлюються в уявленнях. Відмінністю між реальною та номінальною ідентичностями є здатність групи до самоорганізації, до колективної дії. Якщо номінальні групи є сукупністю індивідів, об’єднаних за певними характеристиками (за статтю, віком, професією тощо), то реальні групи об’єднують індивідів, що усвідомлюють свою приналежність до тієї чи іншої соціальної групи, а тому здатні до колективних

дій. Однак залишається без відповіді запитання стосовно суб'єкта відчуття належності до певної спільноти. Адже йдеться про групову ідентичність, а відчуття та почуття у прямому розумінні можуть бути притаманними лише окремій особі, але не спільноті, хіба що у метафоричному сенсі. Виходить, що основною одиницею колективних ідентичностей виступає індивід, який визначає свою ідентичність саме в групах і може змінювати її, змінивши групу, з якою себе ідентифікує. Персоніфікація спільноти цілком узгоджується з соціально-психологічним розумінням групової ідентичності як відчуття (*we feeling*), у межах якого колективна ідентичність постає як певна сутність, а носій цієї сутності – метафоричний колективний суб'єкт. Соціальні спільноти самі по собі не можуть самостійно конструювати колективні ідентичності. Уявлення “ми” започатковується радше окремими індивідами і різними каналами комунікації транслюється у межах групи. Слушним є зауваження київської дослідниці К. Іващенко, яка зазначає, що “Ми-ідентичність членів групи формується не в результаті самостійно усвідомленої необхідності визначення себе як частини певної спільноти, а скоріше як результат соціального запиту. Питання приналежності до групи виникає в індивіда не саме собою, а як реакція на спілкування з оточенням” [15, с. 110]. Колективну ідентичність іноді розглядають як різновид індивідуальної, а група чи колектив при цьому виступають чимось на зразок колективної особистості. Цікаві міркування з цього приводу висловлює представник так званого “процесуального інтеракціонізму” Р. Дженкінс. Він зазначає, що ідентичність – це завжди питання внутрішнього (особистісного) та зовнішнього (соціального) визначення, а індивідуальна та колективна ідентичності – сторони єдиного процесу [16, с. 24]. Відповідно, ключовими поняттями його підходу є “номінальна” (вказує на назву, ім'я) та “віртуальна” (вказує на реальне втілення) ідентичності. Цілком можливо, що індивіди, поділяючи однакову номінальну ідентичність, на практиці надають їй різних значень, вбачають відмінні способи реалізації цієї ідентичності. Або ж назва може залишатись незмінною, тоді як досвід її реалізації – змінитися, і навпаки. Отож при виборі колективної ідентичності (Ми-ідентичності) індивід обирає ту спільноту, яка є для нього найбільш соціально значущою і близькою. При цьому людина визначає для себе спільні з групою риси та якості, створює умови для забезпечення групової підтримки, захисту та самореалізації. Так як індивідуальна та колективна ідентичності є взаємопов'язаними явищами, сторонами одного цілого, то з погляду суб'єкта ідентифікації, коректно було б розглядати колективну ідентичність як різновид індивідуальної, яка виникає внаслідок соціального запиту “хто ти”, “до якої групи чи спільноти належиш”? Межі між груповою та індивідуальною ідентичностями є настільки розмитими, що насправді достатньо проблематично запропонувати визначення цих понять. Окрім цього, перш ніж говорити про ідентичність як сутність, потрібно згадати про процес, який передусе формуванню цієї сутності. Лише так можемо вибудувати ланцюг взаємопов'язаних понять: ідентитет ?! ідентифікація ?! ідентичність, яким спробуємо дати визначення:

ідентитет – це найбільш значима ознака, маркер ідентичності, на основі якої відбувається процес ідентифікації (наприклад, спільність мови, спільність території проживання, приналежність до певного соціального класу чи прошарку, спільність роду занять тощо);

ідентифікація – це процес ототожнення себе з певною соціальною спільнотою; це важливий механізм соціалізації, який забезпечує прийняття індивідом соціальних ролей, засвоєння соціокультурних цінностей та моделей поведінки;

ідентичність групова – це результат процесу ідентифікації (у широкому розумінні); це приналежність (реальна ідентичність) чи відчуття приналежності (номінальна ідентичність) до певної соціокультурної спільноти на основі подібності з її представниками, спільності цінностей, моделей поведінки, цілей (це суб'єктивні передумови), та на основі об'єктивних передумов (таких як спільність території проживання, спільність мови, звичаїв і традицій, історичної пам'яті тощо).

Отже, можемо підсумувати, що індивідуальна унікальність та колективна причетність є взаємопов'язаними явищами. Теоретизування на тему *соціальної ідентичності* має враховувати індивідуальні особливості та групову приналежність однаковою мірою. Ми вважаємо, що найбільш значима відмінність між індивідуальною та колективною ідентичностями полягає у тому, що перша наголошує на відмінності, а друга – на схожості.

Не менш актуальною для нас є проблема конструювання класифікатора групових/індивідуальних ідентичностей. Варто зазначити, що кожен дослідник неодмінно обиратиме такі об'єкти ідентифікації з певним переліком ідентитетів, які найбільше відповідатимуть його науковим зацікавленням. Відомий київський науковець О. Стегній [17, с.100–101] запропонував класифікувати групові ідентичності за переліком таких ознак:

- за професійно-виробничою ознакою (з людьми своєї професії);
- за статусно-майновою ознакою (з людьми однакового рівня статків чи нестатків);
- за соціальним становищем;
- за ознакою етнічної та територіально-поселенської належності (з людьми однієї національності; зі слов'янами; з тими, хто живе у тому ж населеному пункті);
- за ціннісними та політичними орієнтаціями (з людьми, близькими за політичними поглядами; з прихильниками народних традицій; з людьми однієї віри; з тими, хто поділяє європейські цінності);
- за критерієм громадянства;
- за критерієм оцінки власних успіхів.

Зауважимо, що у поле дослідження автора не потрапили гендерна та вікова ідентичності.

Дещо іншу класифікацію групових/індивідуальних ідентичностей представлено Н. Черниш та О. Маланчук [18, с. 71], які виділили вісім груп ідентичностей з певним набором ідентитетів:

- етнічна ідентичність (ідентитети – національність, рідна мова тощо);
- регіональна ідентичність (ідентитети – регіон проживання; загальний – у межах країни – або локальний, пов’язаний із певною місцевістю);
- гендерна ідентичність (ідентитет – стать);
- вікова ідентичність (ідентитет – вікові групи);
- класова ідентичність (ідентитети – класи і соціальні прошарки, такі як робітники, селяни, інтелігенція, багаті, бідні і т. ін.);
- ідентичність, пов’язана з родом занять чи фахом;
- культурна ідентичність (ідентитети – релігія, мова, історія тощо);
- політична ідентичність (ідентитети – ідеологія, рух, партія).

Порівнюючи зазначені класифікації, ми пропонуємо внести деякі уточнення та доповнення. Насамперед це стосується “*гендерної ідентичності*”, ідентитетом якої (на думку авторів) є приналежність до тієї чи іншої статі. Наша пропозиція полягає у тому, щоб розрізнити гендерну і статеву ідентичності. Адже їхні значення є дещо відмінними одне від одного. Зокрема, прийнято вважати, що “статева ідентичність пов’язана з розподілом людей на групи чоловіків та жінок і усвідомленням належності до тієї чи іншої статі, а гендерна – полягає у переживанні своєї відповідності гендерним ролям, тобто сукупностям суспільних норм і стереотипів поведінки, характерних для представників певної статі (або таким, що приписуються представникам тієї чи іншої статі суспільно-історичною чи соціокультурною ситуацією)” [19, с. 135]. Але ж трапляються випадки, коли людина може мати чітко визначену статеву ідентичність і, водночас, мати труднощі з гендерною ідентичністю, переживати невідповідність гендерним ролям, нереалізованість себе як чоловіка чи жінки. Тому можемо констатувати, що гендерна ідентичність детермінована здебільшого соціальними чинниками, а статева – біологічними особливостями людини, що має знайти відповідний прояв у спробах класифікації.

Доцільно було б також виокремити *релігійну ідентичність*, а не розглядати її як ідентитет культурної ідентичності чи складову ціннісних орієнтацій, що запропонували уже згадувані дослідники. Ми вважаємо, що релігійна ідентичність є найбільш стійкою до будь-яких трансформаційних процесів. Основним маркером наявності такої ідентичності є віра в Бога, після чого відбувається конфесійне самовизначення індивіда, що супроводжується освоєнням догм певної релігії та включенням у певну систему релігійних відносин, ототожненням себе з релігійною, конфесійною спільнотою. Л. Рязанова та О. Севекіна [20, с. 311–312] запропонували досліджувати релігійні ідентичності на основі практик, виділивши сім ступенів релігійності: 1) глибоко віруюча людина (виконує церковні догмати, соціальна поведінка збігається із стереотипною поведінкою релігійної ідентичності); 2) віруюча людина (намагається

дотримуватись зразків своєї релігійної спільноти, але релігійний ідентитет постійно змагається з нерелігійними); 3) церковно-віруючий (швидше ідентифікує себе з церквою, а не вірою і найважливішим вважає дотримання обрядової частини церковних обов'язків); 4) віруючий відповідно до родинних цінностей (це модель несвідомого наслідування, яке часто не припускає свідомого дотримання догм релігійної ідентичності, засвоєних у процесі первинної соціалізації); 5) віруючий – тому що вірять усі (людина не усвідомлює релігійних норм і цінностей, захоплюється “модною релігійною поведінкою”); 6) байдужий (поводиться здебільшого відповідно до релігійних норм, але сам не порівнює свою поведінку з ними, не цікавиться релігійним життям, “перебуває поруч з релігійними ідентичностями”); 7) атеїст (не вірить в Бога чи в якесь інше сакральне начало, однак може бути обізнаним з деякими релігійними канонами).

Натомість Л.Скокова [21, с.98–121] виділила три основні моделі релігійної ідентичності:

– модель *глибинної релігійної ідентичності*, для якої характерний самостійний вибір і поступове проникнення у сутність речей. Поштовхом до її формування може бути тягар зовнішніх подій і тиск оточення (недуга, смерть близьких, війна тощо);

– модель *критичної релігійної ідентичності*, для якої характерні постійні пошуки сенсу життя, зіставлення положень різних релігійних та філософських вчень;

– модель *ситуативної/афіліативної* (афіліація–долучення, прагнення бути серед інших людей) *релігійної ідентичності* – характерне намагання вирішити життєві проблеми з допомогою звернення до релігії.

Звичайно, кожен дослідник варіюватиме запропоновані нами класифікації відповідно до мети і завдань. Адже на фоні базових індивідуальних/групових ідентичностей можна виділити і небазові, тому є проблемою взяти до уваги усі побажання та пропозиції у процесі створення універсального класифікатора.

На сьогоднішній день ідентичність розглядають як віртуальний об'єкт, до якого апелюють науковці під час вивчення переважно “реальних” процесів та явищ. Однак багато дослідників, так званих “постмодерністів”, перебувають у науковому пошуку інших понять, які були б позбавлені суворих семантичних конотацій терміна “ідентичність”. У сучасному світі постійних трансформацій для означення процесів ототожнення себе з кимось пропонують використовувати термін “ідентифікація”, який характеризує процеси, а не сутності. Концепція “ідентифікації” дає змогу дослідникові звертати увагу на варіативність цього процесу відповідно до ситуації, а це свідчить про ситуативність та контекстуальність його суті. Водночас автори концепції [22, с. 683–699] пропонують розрізняти самоідентифікацію та ідентифікацію з боку інших. Лише за умови їхнього взаємозв'язку актори матимуть певний простір для маневру, а також можливість “накидати” власне бачення світу іншим акторам залежно від їхнього соціального становища. Однак, незважаючи на усю привабливість

постмодерного бачення структури індивідуальних/групових ідентичностей, все ж важко погодитись з твердженням про нестійкий характер цього феномену як його основну сутнісну характеристику. Можливо, доречніше було б говорити про більш “опуклі” чи менш “опуклі” ідентичності або ж про їхню ієрархію у межах інтегральної ідентичності. Адже у той час, коли актуалізуються одні, на периферії залишаються інші, і навпаки. Яскравим підтвердженням цієї тези є суспільство, що трансформується, або ж так зване “аномічне” суспільство на зразок сучасного українського. Коли старі цінності вже втратили свою вартість, а нові – ще надто розмиті і багатозначні, на перший план виступають ідентичності, що найменшою мірою піддаються змінам, зокрема гендерні, етнічні, культурно-релігійні. Проблематика набуття і збереження ідентичності, а також шляхів її реалізації залишатиметься “годувальницею” для дослідників, зацікавлених цими питаннями. Адже сучасна людина живе у світі постійних трансформацій, коли потрібно швидко пристосовуватись до змінності умов існування, переобираючи ті чи інші ідентичності.

1. Социология: Энциклопедия / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. – Минск: Книжный дом, 2003. – С. 344–349.
2. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и применение). – С.Пб: Питер Пресс, 1997. – С. 214–246.
3. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию. – С.Пб: Алтейя, 2000. – 272 с.
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
5. Ісламська ідентичність в Україні / Богомолів О.В., Данилов С.І., Семиволос І.М., Яворська Г.М. – К: AMES, 2005. – С. 80–101.
6. Бауман З. Идентичность в глобализирующемся мире // Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2002. – С. 176–192.
7. Бауман З. От паломника к туристу // Социологический журнал. – 1995. – № 4.
8. Брубейкер Р., Купер Ф. За пределами “идентичности” // Ab Imyerio. – 2002. – № 3. – С. 64–112.
9. Jenkins R. Social identity. – London: Routledge, 1996.
10. Филлипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ. Теория и метод / Пер. с англ. – Харьков: Издательство Гуманитарный Центр, 2004. – 336 с.
11. Элиас Н. Общество индивидов / Пер. с нем. – Москва: Практика, 2001. – 336 с.
12. Злобіна О. Особистість як суб’єкт соціальних змін. – К: Інститут соціології НАН України, 2004. – 400 с.
13. Ручка А. Орієнтири концептуалізації ідентичності // Соціокультурні ідентичності та практики. – К: Інститут соціології НАН України, 2002. – С. 10–97.
14. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. – К: Академвидав, 2006. – С. 91–93.
15. Мусиездов А.А. Социальная трансформация сквозь призму изменения идентичностей в украинском обществе // Посткоммунистические трансформации: векторы, измерения, содержание. – Харьков, 2004. – С. 275–307.
16. Іващенко К. Колективні ідентичності громадян України у віковій перспективі // Українське суспільство 1992 – 2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К: Інститут соціології НАН України, 2006. – С. 109–116.

17. *Стегній О.* Національно – групова ідентифікація українців та росіян: порівняльний аналіз // Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К: Інститут соціології НАН України, 2006. – С. 99–108.

18. *Черниш Н., Маланчук О.* Динаміка ідентичностей мешканців Львова і Донецька: Компаративний аналіз (1994–2004 рр.) // Львів – Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / Спеціальний випуск часопису “Україна Модерна”. – Київ – Львів: Критика, 2007. – С. 61–92.

19. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К: К.І.С., 2004. – 536 с.

20. *Рязанова Л., Севєкіна О.* Релігійні ідентифікації та практики // Соціокультурні ідентичності та практики. – К: Інститут соціології НАН України, 2002. – С. 290–314.

21. *Скокова Л.* Релігійна ідентичність в автобіографічних повідомленнях молоді: спроба соціологічної інтерпретації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 2. – С. 98–121.

22. Networks and Identifications: A Relational Approach to Social Identities. *Ainhoa de Federico de la Rua International Sociology*. – 2007.– Available from: <http://iss.sagepub.com/cgi/content/22/6/P.683-699>.

GROUP IDENTITIES: THE PROBLEM OF DEFINITION AND DESIGNING OF IDENTIFIER

I.I. Vashchynska

Ivan Franko National University of Lviv

ircja23@rambler.ru

The main sociological approaches to analysis of phenomenon of social identity are discussed in the article. The author examines peculiarities of theoretical approaches to identification, personal and group identities.

Key words: identification, personal identity, group identity, designing of identifier.

ГРУПОВЫЕ ИДЕНТИЧНОСТИ: К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ПОНЯТИЯ И КОНСТРУИРОВАНИЯ КЛАССИФИКАТОРА

И.И. Ващинска

Львовский национальный университет им. И. Франко

ircja23@rambler.ru

В статье анализируют основные социологические подходы к изучению феномена социальной идентичности. Осуществлена попытка разграничения групповых/индивидуальных идентичностей, конструирования классификации на основании определенных характеристик и индентитетов.

Ключевые слова: индентитет, идентификация, индивидуальная идентичность, групповая идентичность, конструирование классификатора.

Стаття надійшла до редколегії 02.03.2009 р.

Прийнята до друку 15.04.2009 р.